

Andrii Kazanishen, Postgraduate Student
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-495-5-41>

GEOPOLITICAL ASPECTS OF TRANSFORMATION OF GLOBAL FOOD CHAINS

ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГІВ

Україна посідає вагоме місце в глобальних ланцюгах постачання продовольства, тривалий час виступає гарантом продовольчої безпеки на глобальному рівні, забезпечуючи цілу низку держав африканського та азійського континентів зерновими. Разом з тим, і для самої України в новітню добу експорт агропродовольчої продукції відіграє надважливу роль: умовах загального падіння експорту товарів і послуг з України внаслідок війни її частка зросла з 40,7% в 2021 р. до 61,5% в 2023 р., що зробило агросектор одним з основних каналів надходження валютних доходів [1].

Зауважимо, що кілька останніх років, як з огляду великомасштабної агресії РФ щодо України, так і під впливом низки інших чинників, глобальна продовольча система перебуває в турбулентному стані. Деякі із детермінант впливу носять відверто деструктивний характер та призводять до негативних наслідків для глобального агровиробництва та торгівлі. Інші – стали драйверами для розвитку нових технологій та можливостей, спонукали до модернізації виробничих та експортних потенціалів як традиційних операторів, так і нових гравців світового ринку.

Серед ключових геополітичних факторів, що суттєво вплинули на трансформацію глобальних продовольчих ланцюгів в середньостроковому періоді, варто відмітити такі.

Пандемія COVID-19. Перш за все, її вплив виявився в активуванні цілої низки інституційних, організаційно-економічних, політико-правових регуляторів, які істотним чином змінили існуючі ланцюги

постачання продовольства для багатьох держав.. Саме пандемія виявила вразливі місця в глобальних ланцюгах постачання, що призвело до дефіциту багатьох груп продовольчого кошика, цінних коливань на світових ринках агропродукції та посилення продовольчої небезпеки. І відповіддю на отримані загрози стало те, що саме завдяки впливу *COVID-19* відбулася реорганізація збутових ланцюгів продовольства та посилення ролі місцевих постачальників. І споживачі, і бізнес прагнули зменшити залежність від віддалених постачальників, сприяючи місцевому та регіональному виробництву продуктів харчування.

Ще одним безперечно позитивним наслідком пандемічних обмежень для самого агросектору та торгівлі продуктами харчування стала прискорена діджиталізація виробничих та управлінських процесів. Платформи електронної комерції та онлайн-доставки продуктів харчування стрімко зростали, змінюючи поведінку споживачів та моделі дистрибуції [2].

Ренесанс протекціонізму. Безумовно відчутний вплив на перебіг локального та регіонального агровиробництва та торгівлі в останні роки здійснили торговельна напруженість та відвертий економічний націоналізм як поширена регуляторна практика урядів багатьох держав новітньої доби. Торговельні суперечки та тарифи порушили глобальні потоки торгівлі продовольством, що призвело до зростання волатильності на продовольчих ринках. Стратегічні підходи урядів держав останніх років відображають занепокоєння щодо продовольчої безпеки. Достатньо потужним трендом стає те, що країни зосереджуються на продовольчій самодостатності та зменшують залежність від імпорту для забезпечення продовольчої безпеки.

Відкриті та латентні геополітичні конфлікти та війни. Наразі вірогідно найбільш потужним щодо впливу на глобальну продовольчу безпеку є все таки відкрита військова агресія рф щодо України. До повномасштабної війни за обсягами експорту Україна входила до п'ятірки найбільших глобальних експортерів зернових, зокрема постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % кукурудзи і близько 50 % соняшникової олії [3]. Війна з рф не могла не вплинути на умови та можливості агровиробництва та експорту. Блокада чорноморських портів у 2022–2023 роках істотно трансформувала логістичні ланцюжки українських постачань продовольства на міжнародні ринки. Переорієнтація на сухопутні та річкові маршрути, організовані в рамках ініціативи ЄС

«Шляхи солідарності», призвела до перевантаження інфраструктури сусідніх країн, які вже володіли значними власними запасами сільськогосподарської продукції. Різке збільшення транспортних витрат, зумовлене неготовністю інфраструктури до таких значних обсягів, призвело до зниження конкурентоспроможності українського експорту на світовому ринку. У результаті, українські виробники змушені були реалізовувати свою продукцію за демпінговими цінами на внутрішньому ринку сусідніх країн, що спричинило протести місцевих сільгоспвиробників і, згодом, введення обмежувальних заходів на імпорт української сільгосппродукції[4]. Попри істотні ресурсні втрати з огляду на війну, ускладнення логістичних маршрутів, саме завдяки всебічній підтримці партнерів Україна все ще залишається ключовим постачальником на світові ринки зерна та соняшникової олії.

Окреслені геополітичні аспекти є вагомими детермінантами впливу на трансформацію глобальних продовольчих ланцюгів. Їх урахування дозволяє отримати більш комплексне розуміння сучасних тенденцій розвитку світового та регіонального агровиробництва та торгівлі та приймати більш виважені регуляторні рішення щодо збереження та розвитку виробничого та експортного потенціалу агросектору сучасної України.

Література:

1. ТОП-10 країн імпортерів українського зерна у 2023 році. URL: <https://latifundist.com/rating/top-10-krayin-importeriv-ukrayinskogo-zerna-u-2023-rotsi>
2. Дугінець, Г., Ніжейко К. Цифровізація аграрного сектору ЄС: досвід для України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-148>
3. The State of Food Security and Nutrition in the World 2024. URL: <https://www.fao.org/publications/home/fao-flagship-publications/the-state-of-food-security-and-nutrition-in-the-world/en>
4. Vos R., Glauber J. Eastern European farmers protest gluts of Ukraine food exports: The struggle to keep solidarity lanes open. International Food Policy Research Institute. URL <https://www.ifpri.org/blog/eastern-european-farmers-protest-gluts-ukraine-food-exports-struggle-keep-solidarity-lanes/>